

„Църковенъ Вѣстникъ“

издава всѣки петѣкъ
Годъ има прѣвъ годината и три
приложения — по 1 книга отъ
4 печатни кола за всѣко
четиремѣсечие.

Годишната цѣна на „Църко-
венъ вѣстникъ“, заедно съ
трите приложения, за България
10 лева, а за странство 18 лева.

Единъ брой 15 ст.

ЦЪРКОВЕНЪ ВѢСТНИКЪ

— — — — — СЕДМИЧНО ИЗДАНИЕ — — — — —

СЪ ТРИ ПРИЛОЖЕНИЯ ВЪ ГОДИНАТА.

Абонаментътъ е годишенъ и
— всѣкога прѣдплащанъ. —

Всичко, относящо се до вѣст-
ника, се изпраща до админи-
страцията на „Църковенъ вѣст-
никъ“ въ г. София.

За обявления се плаща за
първи пѣкъ по 20 ст. на редъ
съ гармонь, за всѣко повто-
рене по 15 ст.

Неплатени писма не се
приематъ — ржкописи за
седмичното издание не се
повръщатъ.

Съдържание:

- Програмата по Законъ Божий въ Педагогическитѣ училища Г.
Къмъ съзнание и организация! . . . Д-ръ Сп. Цанковъ.
Възможенъ ли е вѣченъ миръ на земята . . . Х. Върговъ.
Старокатоличеството и сжжденията за него въ руската бо-
гословска литература . . . . . Иеромонахъ Макарий.
Белетристика и библиография.
Прѣкрасната Аза. Отъ С. Лѣсковъ . . . Прѣвъ. Полянецъ.
Църковна и обществена лѣтопись:
I. Вжтрѣшенъ отдѣлъ.
II. Външенъ отдѣлъ
Обявления.

Програмата по законъ божий въ педагогическитѣ училища.

Въ своята статия относително новата програма въ педагогическитѣ училища по законъ божий г-нъ П. Черняевъ твърдѣ умѣстно бѣлѣжи, че тенденцията на съврѣменното невѣрие е напълно радикална, защото „то възстава не противъ нѣкакъвъ отдѣленъ пунктъ отъ християнството, но противъ самото християнство, дори, въ лицето на нѣкои свои прѣдставители, противъ религията изобщо“. Ето защо „въпросътъ се свежда къмъ това: трѣбва ли християнството да живѣе, или не и изобщо, трѣбва ли българскиятъ народъ да има религия, или не“. Отъ разрѣшението на тоя въпросъ, тѣй право и открито поставенъ, зависи и въвежданieto законъ божий въ училищата изобщо и особено пѣкъ въ педагогическитѣ училища, гдѣто се подготвятъ бждещитѣ учители на младото поколение. И наистина, ако отговорътъ на поставения по-горѣ въпросъ е утвърдителенъ, то безъ друго всѣки гражданинъ на България трѣбва основно, макаръ и въ общи чѣрти, да бжде запознатъ съ природата на религията, а особено пѣкъ съ същността на възвишеното Христово учение. Не можемъ

да се съмняваме ни най-малко, че за самото Министерство на просвѣщението, както и за всѣки българинъ, който добръ познава природата на своя народъ, неговитѣ наклонности и тежнениа, въпросътъ не може да търпи другъ отговоръ. освѣнъ въ утвърдителна смисълъ. Щомъ тѣй стои работата, тогава за насъ остава съвсѣмъ тъмно и необяснимо, защо бждещитѣ учители и просвѣтители да се лишаватъ отъ възможността, основно да се запознаятъ съ религията изобщо и съ християнското учение въ частностъ още въ самото училище, гдѣто тѣ получаватъ всестранно упжтване въ своята бждеща педагогическа дѣйностъ? Че програмата по законъ божий въ педагогическитѣ училища е недостатъчна, че тя е окастрена и осакатена, въ това лесно ще се убѣдимъ, щомъ вземемъ прѣдъ видъ, че въ нея е оставено само това, което и тѣй се прѣминува въ общитѣ срѣдни учебни заведения. Обаче, достатъчно ли е това за единъ ученикъ, който се готви въ бждеще да поеме високата мисия — възпитанието на българската младежъ? Какъ ще може тоя бждещъ възпитателъ да отблъсне всичкитѣ фалшиви идеи и учения, които тѣй изобилно се разпространяватъ въ срѣдата на народа отъ всевъзможни негови „доброжелатели“ и радѣтели за най доброто му социално нареждане? Намъ се чини, че Министерството на народното просвѣщение, въ ржцѣтъ на което се намира най-важната държавна функция — надлежно то подготвене бждещитѣ граждани на България, има длъжностъ да разясни прѣдъ общественото мнѣние, коя е главната идея, която го е ржководила при нареждането програмата на педагогическитѣ училища, кое го е подбудило да съкрати материала по законъ божий, да изхвърли отъ него най-сжщественото — теоретическата частъ на вѣроучението, и да остави въ него само това, което и тѣй се прѣминува въ общеобразователнитѣ учебни заведения.

Въпросътъ, който тукъ подигаме, е отъ първостепенна важностъ; защото отъ правилното разрѣшение задачата на възпитанието бждещитѣ учители на народната маса зависи сждбата на цѣлия народъ. Ако умѣнешъ да вкоренишъ въ съзнанието на тоя народъ, че животътъ не състои само въ удовлетворение всичкитѣ животински потрѣби, че той има и друго по високо назначение, че както всѣка отдѣлна личностъ, тѣй и всѣко общество, не може да се ограничи само съ разрѣшението на тѣй нарѣченитѣ економически въпроси, а е длъжно да се стреми

къмъ изпълнението и разрѣшението на такива идеали, които го поставятъ по-горѣ отъ растителното и животинското царство, — ако всичко това извършишъ, то бѣди увѣренъ, че усигорявашъ напълно бъдещето на тоя народъ. Въ противенъ случай, т. е. ако не успѣешъ да култивирашъ въ съзнанието на народа възвишенитѣ идеи на религията и морала, то бѣди сигуренъ, че тоя народъ е вече изгубенъ, защото нищо друго не го движи, освѣнъ удовлетворението животинскитѣ потребности, а слѣдователно и безграничниятъ егоизъмъ. Такъвъ народъ въ рѣшителнитѣ и критически минути на живота си не ще може да издържи, а ще се разложи и разнебити. Ето защо ние твърдимъ, че въпросътъ за религиозно — нравственото възпитание на единъ народъ е отъ първостепенна важностъ и че всѣко повърхностно и небрежно отнасяне къмъ разрѣшението на тоя въпросъ е дѣло осѣдително и даже прѣстѣлно. Въпросътъ придобива още по-голяма важностъ, когато дойде работата до нареждане програмата на педагогическитѣ училища, задачата на които е да подготвятъ учители и ръководители на младежта. Който се подготвя за професията възпитател на младото поколение, той трѣбва, не само да бѣде високо — нравственъ и религиозенъ, а и основателно подготвенъ по теоретическата частъ на вѣроучението, защото нему прѣдстои не само да оборва антирелигиознитѣ учения, съ които е наводнена въ послѣдне врѣме нашата млада литература, а и да разсѣйва недоумѣнията на своитѣ ученици, които въ своето интелектуално развитие прѣминуватъ острия кризисъ на видимото противорѣчие между религията и ипотетичната частъ на науката. Отговаря ли програмата по законъ божий въ педагогическитѣ училища на всички тия требвания? Справедливостта изисква да признаемъ, че тѣй, както за сега е наредена тая програма, тя до никѣдъ нѣма да отговори на означенитѣ требвания. Споредъ това ученикътъ отъ педагогическитѣ училища, слѣдъ свършване курса на своето учение, ще бѣде лишенъ отъ главното орѣжие, което би му дало изучаването на умозрителното богословие, за да може успѣшно да се бори съ разнитѣ модерни учения относително религията, която нѣкои автори прѣдставятъ като нѣщо изкуствено създадено въ човѣка съ единствената цѣль да го държи въ невѣжество, та да могатъ прѣдставителитѣ на капитала да го експлоатиратъ.

Явно става, слѣдователно, че програмата по законъ божий въ педагогическитѣ училища, тѣй както е наредена по настоящемъ, не ще може по никакъ начинъ да отговори на цѣльта, съ която се въвежда тоя прѣдметъ въ курса на тия училища. Ето защо длѣжни сме да признаемъ, че голѣма грѣшка е направило Министерството на народното просвѣщение, гдѣто е изхвърлило отъ тая програма най-сѣщественото, като е оставило само фактическата страна на развитието и разпространението на християнството (всеобща и българска църковна история), а сѣщо и запознаване съ реда на богослужението (литургия). Ние сме напълно увѣрени, че Министерството ще съзнае тѣзи си, по всички вѣроятности, неволна грѣшка и ще прибѣрза да я поправи,

до като има врѣме, тѣй като сме още почти въ началото на учебната година. Поправянето на погрѣшката само по себеси не прѣдставя нѣкоя непрѣодолима практическа прѣчка, тѣй като часоветѣ по естествена история сѣ извънредно много и отъ тѣхъ прѣспокойно би могли да се отнематъ толкова, щото да се даде възможностъ за въвеждането въ програмата не само умозрително, но и обличително богословие, на даже и запознаване съ християнската етика, която съ своята възвишеностъ привлича не само вѣрващитѣ, но и тие, които отричатъ самата религия. И наистина, кое може да накара напр. социалиститѣ да се стремятъ къмъ подобрене социалното положение на хората, ако не алтруизмътъ, който лежи въ основата на християнството? Не поправи ли, обаче, министерството тѣзи си грѣшка, всѣки ще има право да прѣдполага, че наредената по настоящемъ програма е слѣдствие или на голѣма небрежностъ, или пъкъ на неразбиране важността на религиозния елементъ при възпитанието на младото поколение.

Обикновено ние сме привикнали да гледаме на духовното образување съ голѣмо прѣдубѣждение, като мислимъ, че то стѣснява кръгозора на ученика, и че го прави съвсѣмъ едностранчивъ. Обаче дѣйствителността показва тѣкмо противното; тамъ, гдѣто програмата на сръднитѣ общеобразователни духовни училища се изпълнява добросъвѣстно и отъ вѣщи прѣподаватели, резултатитѣ биватъ много по вече удовлетворителни въ сравнение съ свѣтскитѣ сръдни учебни заведения. Тоя фактъ е лесно обяснимъ, щомъ вземемъ прѣдъ видъ, че прѣдметитѣ, които се прѣподаватъ въ по горнитѣ класове на духовнитѣ училища, иматъ повече благотворно влияние върху интелектуалното развитие на младежа, отъ колкото прѣподаванитѣ въ съотвѣтнитѣ класове на свѣтскитѣ училища прѣдмети. Знаино е, че свѣрѣмнатата наука се намира подъ силното влияние на тѣй нарѣчения механически възгледъ върху природата; споредъ това тя не може да дѣйствува благотворно върху интелекта, понеже стѣснява кръгозора му, механизира го. Другояче дѣйствува върху ученика тая частъ отъ науката, която се стреми да обяснява чисто психологическитѣ явления; тя дава голѣмъ просторъ на личната инициатива на ученика. Единъ семинаристъ, който се намира подъ умѣлото ръководство на своитѣ възпитатели, който изучава прѣдимно тѣй нареченитѣ хуманитарни науки, всѣкога стои по високо отъ единъ гимназистъ, при всичко че послѣдниятъ по-подробно изучава тѣй нарѣченитѣ естествени науки. Причината на това, по-видимому, странно явление е твърдѣ понятна: при всичко, че естествениѣ науки даватъ твърдѣ полезни знания за практическия животъ, тѣ не сѣ въ състояние да разширятъ кръгозора на ученика, защото се стремятъ да своятъ всичко къмъ движение на атомитѣ. Това вредно влияние на естествениѣ науки ще се продължава до тогава, до когато не се въведе въ обяснението на физическитѣ явления тѣй наречениятъ психологически елементъ, основата на който е положена вече отъ нѣмския ученъ натуралистъ Ернстъ Махъ. Ето защо ние твърдимъ,

че програмата на духовнитѣ училища, добросъвѣстно и умѣло изпълнена отъ вѣщи прѣподаватели, дава много по добри резултати, отъ колкото програмата на свѣтскитѣ срѣдни учебни заведения.

Отъ тая послѣдня гледна точка желателно би било да се даде на програмата на педагогическитѣ училища повече духовенъ хуманитаренъ, характеръ. Отъ сжшата гледна точка ние силно настояваме, щото въ програмата по законъ божий въ тия училища да се даде приличното мѣсто особено на умозрителното богословие, което е въ състояние да даде силенъ потикъ на интелектуалното развитие на ученицитѣ педагогисти, бждещи ръководители на младото поколение. Чудно е наистина, защо тие ученици се заставляватъ да слушатъ 22 урока въ седмицата по естествена история, която се изучава повечето машинялно, а се лишаватъ отъ такъвъ сериозенъ прѣдметъ като умозрителното богословие, който има непосредствено съприкосновение съ всички сжществующи философски системи и който има за задача да разрѣши фундаменталнитѣ въпроси относително човѣшката природа. Прѣдъ видъ на тия съображения ние повторено твърдимъ, че съ изхвърленото умозрителното богословие, както изобщо и всичката теоретическа частъ относително религията, Министерството е направило непростителна грѣшка, която ще се отзове твърдѣ врѣдно върху възпитанието на бждещитѣ учители на младото поколение, а слѣдователно и върху самото това младо поколение. Нека прочее Министерството обмисли по-сериозно въпроса и прибърза догдѣто е врѣме да поправи тази си непростителна грѣшка, послѣдствията отъ която не могатъ да бждатъ други, освѣнъ пълно осакатяване програмата, а покрай нея и самото възпитателно дѣло на бждещитѣ ръководители на младото поколение.

Г.

Къмъ съзнание и организация!

Тяжни мисли ме всекога навѣватъ, кога, ровяцъ се въ нашия религиозенъ животъ и проявитѣ му, бивамъ принуденъ да констатирамъ или слушамъ само описание на злото, хвърлене вината за това послѣдното само на другитѣ и изобщо — бездѣненъ плачъ или взаимно недоволство и упреци. А животътъ си върви. И факторитѣ, заинтересувани за течението и разволя на живота именно въ сегашния му видъ, се ползватъ отъ благоприятнитѣ условия. Сегашното направление на живота отиде даже тѣй далечъ, че се вмѣкна въ такива ръководящи кръгове, цѣль и задача на които отъ начало бѣ, па и сега на книга е: да ръководятъ народния разволя по начала диаметрално противоположни на тии, до които сега нашето общество дохожда. А още по-тяжно е туй обстоятелство, че никой не иска да съзнае, какво и **ТОЙ** е причастенъ въ загнивдилото се зло, че и той трѣбва съ еднакви сили да се заеме съ отхвърлянето, унищожението на туй зло. Заговорете съ единъ мирянинъ, който показва видъ, че се интересува отъ църковния ни

животъ. Всичката вина ще стовари само на духовенството. Духовенството ни било необразовано; не се грижало за истинското добро, за нравствено духовното прѣуспѣване на народа ни. Занимавало се само съ извършване на обикновенитѣ религиозни треби; обърнало тия послѣднитѣ въ бездушенъ религиозенъ формализъмъ само за изгарване на хлѣбъ. Никого въ църквитѣ не се чувало въ разяснително-проповѣдна форма Божието слово, никого въ къщитѣ на енорияшитѣ не ще видите свещеника да бжде домашенъ утѣшител, помощникъ и ръководникъ на всека християнска къща! Ето истинскитѣ причини, ще каже мирянинътъ, които ни направиха индиферентни къмъ религия и църква, които ни принудиха да се свикнемъ съ мисълта, че църквата е тѣло, което ние не разбираме и забравяме, когато се тѣ по сжщина забравя отъ самитѣ негови служители. Заговорите ли пъкъ съ одного свещеника, то ще получите отговоръ, що хвърля отново цѣлата вина на всекого други, но не и на себе. Животътъ билъ такъвъ; всички тръгнаха по пъти на нови вѣяния; навсѣкждѣ ширение на безбожието и социализма; навсѣкждѣ прѣслѣждане на религия и църква отъ антирелигиозни елементи; никой, най послѣ, не се интересувалъ отъ сждбата на нашето свещенство.

Никой, обаче, отъ тия двѣ страни не иска по-дълбоко да се замисли надъ своитѣ грѣхове, никой не иска да изповѣда, да се покае и захване малко по-друга дѣйностъ, единъ по-други пътъ. Нашето мирско общество обвинява днешнето ни свещенство. Че нашето свещенство има своитѣ наслѣдствени или лични грѣхове въ религиозния отпадъкъ — това и не мисля да отричамъ. Но да си кажемъ по съвѣсть: какво направи туй наше мирско общество за повдигането на свещенството ни? Занима ли се тѣ по-сериозно съ образованието на свещенството, за да има днесъ и едно образовано свещенство? Не! Когато у насъ бидоха основани всекакви други училища, когато въ другитѣ православни и инославни страни сж основани чрѣзъ народното прѣдставителство отъ държавата не само духовни училища, но и маса духовни семинарии съ нужното число богословски факултети (или духовни академии), у насъ, напротивъ, въпросътъ съ богословското образование се провлачаше съ непристойна постепенность, до като най-послѣ пакъ църквата прѣди нѣколко години пое и тоя въпросъ на себе и изнесе на своитѣ бѣдни плѣщи дори и построяването на семинарско здание. За богословски факултетъ и да не говоря. Нашитѣ народни прѣдставители и интеллигенция не искатъ, наистина, да помислятъ за висше богословско училище, но биватъ при това тѣй „послѣдователни“ да искатъ напълно образовано свещенство, учени консисторски свѣтници и пр. и пр. Но да оставимъ тоя повидимому не тѣй голѣмъ грѣхъ на нашето мирско общество. Какво направи, обаче, тѣ за материалното обезпечение на нашето свещенство? Почти нищо. Ако поне тоя въпросъ се колко годъ уредѣше, то работитѣ щѣха да тръгнатъ все пакъ малко по-иначе. Днесъ не толкова, че нѣма семинаристи, които биха станали и биха били достойни свещеници. Не! Настоящото положение на свещеницитѣ ги въздържа да приематъ свещеническия санъ. Отъ него, семинариста свещеникъ, ще се иска идеална, себепожертвена, примѣрна дѣйностъ — а затова той е принуденъ или да проси или често, да не кажа голѣма дума, но най-малкото, да влиза въ

конфликти съ енориашитѣ си по материални въпроси. Несправедливо е да се обвинява тукъ свещенството. Животътъ, сѣмейството иматъ своитѣ нужди — и свещеникътъ не може да не се грижи за тѣхъ, колкото и идеаленъ да бѣде той. Дадохъ имъ, ще се каже, възнаграждения. Но такава именно разрѣшение на въпроса е не разрѣшение, а по-голѣмо негово забъркване. Народното прѣдставителство (т. е. мирското общество) съ тая палиативна мѣрка направи това, че отъ възнаграждението днесъ свещеникътъ ни срѣдно ще има не повече отъ 30—50 лв. мѣсечно, но затуй пъкъ всѣко по-либерално учителче подбужда народа да не плаща на свещеника си, защото той получавалъ вече „плата“! Ако съ туй само ще се похвали нашето мирско общество въ грижитѣ си за църквата, то смѣло може да се каже, че направеното се свежда почти на една безполезна, ако не и вредна, крѣгла нула. А прослѣди ли се и съ всѣмъ частниятъ и религиозенъ животъ на мирянина, интелегентния поне, то и тамъ ще излѣзе на явѣ, че въ индиферентизма е игралъ роля не само свещеникътъ, но и мирянинътъ самичкѣ. Защото, и да приемемъ, че свещеникътъ нищо не прави за разяснение на Христовитѣ и църковни истини. Но излѣзе ли се отъ положението, че всѣки интелегентенъ българинъ е и съзнателенъ църковенъ членъ, то неужели нему тогава липсуваха ония християнски книги, въ които щѣше да намѣри туй, що го интересува отъ живота на църквата и истинитѣ християнски? Не, трѣбва да се признае, че и интелегентната частъ на обществото ни носи голѣма частъ отъ грѣха и отговорността за настоящето нравствено падане и религиозенъ индиферентизмъ.

Но не може също и да не се признае, че и нашето духовенство е не по-малко причастно въ тоя грѣхъ. Защото то изисква отъ обществото ни да бѣде по-заинтересувано къмъ св. ни църква. Добрѣ. Но направи ли нашето духовенство, доколкото му сили позволяваха, всичко онова, което да създаде въ нашето общество оная заинтересованостъ, отъ отсъствието на която тѣ днесъ се оплакватъ? Нашето духовенство иска отъ обществото ни не индиферентностъ и антирелигиозностъ, а евангелски истини и животъ. Но прѣди бездѣйно да се оплаква за липсата отъ тия послѣднитѣ, нека по съвѣсть се отговори: даде ли се на обществото ни въ такава форма и пълнота онуй, което се днесъ отъ него иска? Направи ли се всичко възможно, що можеше да прѣдупрѣди и избави обществото ни отъ ония западни въ овчи кожи вълци, които проповѣдваха и проповѣдватъ разложителнитѣ си антирелигиозни и антицърковни учения? Биде ли положена оная евангелска любовъ къмъ паството, което, като я оцѣнише, да се отнесе съ същата и къмъ пастиритѣ си? Не искамъ да пиша вердикти. Но въ интереса на бждещето дѣло е: да се признае че твърдѣ малко се направи отъ всичко това. И ако трѣбва да се доискаже истината съ пълна откровеностъ, то трѣбва да се спомене, че съ истинско право могатъ да се пишатъ такива обвинителни вердикти не толкова досѣжно нашето народно свещенство, което намира оправдание въ много исторични условия, а досѣжно ония богослови (въ и безъ раса), които довършиха науки съ послѣдната лепта народна, които бѣха въ съзнанието на своя дългъ и въ възможността на изпълнението му, но се сгунаха и закриха въ собствената си черупка. Тѣ именно

можаха и бѣха длъжни да държатъ високо знамето на християнскитѣ истини. Тѣ трѣбваше да се втурнатъ между обществото ни съ живото и печатно слово, за да го държатъ въ висотата на християнската идейностъ и любовъ, въ синовна грижа за майката църква, и изобщо да прѣскатъ християнската свѣтлина всѣкога и навсѣкждѣ, што никога и никждѣ да не оставятъ обществото ни въ „тму кромѣшную“. И когато обществото става по-претенциозно и къмъ религиознитѣ дѣйци, ние, богословитѣ — семинаристи и академисти, като излизаме отъ досегашната неподвижностъ, вмѣсто сдружени, стоворни, въодушевявани отъ единъ идеалъ да работимъ и наваксваме поне пропуснатото на нивата Господня, вмѣсто това — ние захващаме една дѣйностъ на взаимни упреци и недоволства. Вмѣсто сдружената неподвижностъ, започва се подвижно прѣрекание и убийствено раздѣпление. Започватъ се неосновни оправдания, че личноститѣ, сегашнитѣ условия били криви за неоправданата неподвижностъ и бездѣйностъ. Нека да бѣда до край напълно откровенѣ. Другари, не такива призрачни щитове ще ни спасатъ отъ справедливитѣ упори на обществото, че ние малко работимъ, че у насъ не е туй, което би могло и трѣбва да бѣде. Кждѣто и да било, полето за работа е толкова широко, че никакви условия и личности не биха могли да ни попрѣчатъ въ искрената, съзнателна и то положителна християнска дѣйностъ.

Крайне врѣме е да захвърлимъ личнитѣ „дрязги“. Врѣмето не ни чака, условията на религиозно-църковенъ животъ ставатъ въ много отношения *нетърпими*. Още малко врѣме пропустнато и неизползувано, и ние ще имаме нѣща, които мъчно, съ гигантски трудъ ще могатъ се поправи. Колкото нашето общество и да е несправедливо въ много обвинения, то е, обаче, празо въ надѣята си да вижда въ християнския животъ, въ борбата за тържеството и одѣйствиванieto на християнскитѣ принципи, въ първитѣ редове прѣди всичко призванитѣ църковно християнски работници. Досѣжно това, като заслужава да се отдаде право на нашето общество, крайне е вече врѣмето въ тая дѣйностъ, въ тая борба, да потърсимъ самото общество и народа и застанемъ на чело. По тоя само начинъ и обществото ще сънае и поправи своитѣ грѣшки относно религията и църквата ни. А поради това ние трѣбва чакъ по-скоро да принемемъ своитѣ работнички, сдружителни рѣшѣния въ услуга на дѣлото Христово, на св. Му църква, атакувана и прѣслѣдвана отъ „четиритѣхъ краища“ на отечеството ни, отъ „робове и господари“.

Като отблъснемъ всичко изкусително, което ни води само къмъ разложително раздѣпление, или отчаяно равнодушие, ние трѣбва прѣди всичко да възстановимъ между себе сдружностъ поне въ общъ духъ на християнска положителна дѣйностъ. Да се организираме не съ писана организация, а съ организацията на духа: работени неуморно всѣкога и навсѣкждѣ въ славата на Бога и църквата Му — въ одѣйствиванieto на царството Му. И въ тая дѣйностъ, обща за всички повикани, трѣбва прѣди всичко да насочимъ цѣльта си съ положителна християнска просвѣта на обществото, да прокараме у него *християнска организация*. А тая организация може да се проведе само чрѣзъ възниквалитѣ на послѣдкѣ християнски *православни братства*. Ето въ тия братства трѣбва да се привлечатъ съ хиляди

християни, просвѣтлявани и въодушевявани отъ единъ смѣлъ и себеотвърженъ духъ: защита на християнскитѣ ни, църковни идеали и искрена усиленостъ въ разпространението и одѣйствяванието имъ. Отъ тия братства трѣбва да се образува *организирана духовна сила*, която не ще прѣтърпи нищо, що има за цѣль просто игнорирането, а не даже прѣслѣдванието на Христа и църквата Му. Тия братства трѣбва да станатъ съзнателенъ и мощенъ *християнски народенъ стражъ*. И ако ние сега, безотложно се заемемъ къмъ одѣйствяванието на тая необходима при сегашнитѣ ни условия идея — „православнитѣ братства“, то не може да има никакво съмнѣние, че тѣмъ е писано да играятъ голѣма роли въ християнската пробуда на обществото ни и въ бързото парализиране на всичко, що проявява симптомитѣ на дяволското царство. Защото при днешнитѣ условия, т. е. безъ организирана християнска сила, всѣки, стига той да има случайната възможностъ, може безпрѣпятствено, безнаказано да играе самодивски хора надъ огнището църковно . . . Фактитѣ, особено отъ послѣднитѣ нѣколко години, изобилствуватъ. Ако ние имаме съ стотина такива братства, образувани отъ хиляди съзнателни и въодушевени братчици, то нѣмаше тѣй тихо да прѣминатъ толкова антицърковни закони и закончета. Нѣмаше съ едно перо да се унищожатъ правата на свещеницитѣ да участвуватъ въ училищнитѣ настоятелства, да се поставятъ по такъвъ начинъ по-долу и отъ селянина, да се изолиратъ съвсѣмъ отъ училищния развой. Нѣмаше да се създаватъ закони и закончета въ училищното дѣло — само за отстранение отъ него християнския елементъ. Нѣмаше да бжде допустнато такава безнаказано бѣсно танцуване надъ нравствено-религиозния развой на младежта ни, както това стана прѣди нѣколко години отъ страна на немалко учители съ закона за религиозно-нравственото възпитание въ училищата, и както днесъ *свободно* става отъ мнозинство учители даже въ оградата на самото училище. А още по-малко щѣше да бжде допустната такава една дързостъ да се не слуша и игнорира даже гласътъ на църквата. Защото въ всички такива случаи като единъ човѣкъ щѣха да станатъ хилядитѣ организирани християни отъ стотини братства да подигнатъ мощния си гласъ. И този гласъ, като *реална сила*, *трѣбваше да бжде послухенъ*.

И тѣй, като вземаме уроци отъ миналото, съзнателно, смѣло и идейно да пристѣпимъ къмъ работа. Сдружностъ и организация, ще повтора още веднажъ. Да започнемъ до като е още врѣме и нека ни нищо не отчайва. Силата на Христа и благодатта на Духа ще ни подкрѣпятъ и въ най-тежкитѣ минути. А и дълбоко е при това убѣждението ми, че необходимата за сегашне врѣме обществена организация на християнитѣ въ православнитѣ братства ние ще одѣствимъ най-лесно. Защото много сж причинитѣ да се мисли, че обществото ни съ възторгъ и истинско задоволство ще запълни редеветѣ на тия братства. Но за туй пѣкъ при това пълно съзнание за нетърпимостта на антирелигиознитѣ и антицърковни сегашни условия, *възвъско бавяне да прѣминемъ къмъ християнска просвѣта и къмъ организиране християнската обществена сила чрезъ стотини християнски православни братства!*

Д-ръ Стеф. Цанковъ.

Възможенъ ли е вѣченъ миръ на земята.

„Виковѣтъ на умирающитѣ и раненитѣ заглушаваха гърмежа на топовѣтъ. . . Проливниятъ дѣждъ размиваше кръвта вслѣдствие на което се образуваха кървави рѣки“.

(Картина иль Руско-Японската война.)

Ужаситѣ на войнитѣ възмущаватъ всѣки човѣкъ и свѣтътъ чака съ нетърпение радостното утро на вѣчния миръ. „Когато азъ помисля, говори Мопасанъ, за словото война, мене ме обхваща смущение, като че ли говоря за инквизиция, за нѣщо далечно, минало, гнусно, чудовищно, противоестественно.“ Войната се е осжждала още въ най древни врѣмена и се прѣпоржчвалъ идеалтъ на вѣчния миръ ¹⁾. Въ нови врѣмена (1863) Наполеонъ III се опита да събере конференция на мира. Въ писмото, отправено до европейскитѣ господари, той говори: „Менъ, повикания на властъ отъ Провидението и волята на французския народъ, но възпитанъ въ училището на нещастията, менъ е непростимо да не съзнавамъ правата на господаритѣ и законнитѣ стремления на народитѣ. За това азъ съмъ готовъ, безъ да имамъ прѣдвзетъ планъ, да внеса въ международния свѣтъ духа на умѣреността и справедливостта, обична награда на онѣзи, които сж прѣкарвали толкозъ изпитни. Ако азъ вземамъ инициативата за подобенъ позивъ, това не значи, че азъ дѣйствувамъ отъ пустохвалство; но като господарь, комуто приписваха най много честолобиви планове, азъ желая да докажа съ този откровенъ и добросъвѣстенъ опитъ, че моята единствена цѣль е да достигна безъ сътресение умиротворението на Европа. Ако това прѣдложение е наврѣмено, азъ моля ваше величество да приемете Парижъ като мѣсто за събиране“ ²⁾.

Това било писано на м. Ноемврий 1863 г., а въ 1864 г. избухнала войната между Австрия и Прусия противъ Дания, въ 1866 г. — войната на Прусия съ Австрия и въ 1870 г. — на Прусия съ Франция ³⁾.

Тази послѣдната война, най-жестоката и грандлозната, както е извѣстно, се свърши съ пълно разорение на Франция, която бѣше взела инициативата за организирането на мира. Русия два пхти е правила опити за въдворение общъ миръ на земното кълбо. Въ 1815 г. 14 септемврий императоръ Александаръ I заключилъ свещенъ съюзъ съ монарситѣ на Прусия и Австрия, а гр. Муравьевъ на 12 Августъ 1898 г. разпрати циркулярната нота за събирането на мирната конференция въ Хага.

Тѣзи два акта биле вдѣхновени отъ възвишени, истински християнски чувства на рускитѣ господари, които сж биле въ случая вѣрни изразители на завѣтнитѣ мисли и чувства на своя народъ. Ето напр. отъ какви подбуди се е ръководилъ императоръ Александаръ I споредъ неговитѣ думи, при заключванието на свещения съюзъ. „Азъ оставамъ Франция, говорилъ той на господаря Криднеръ; но прѣди да си отида искамъ чрѣзъ публиченъ актъ да въздамъ на Бога Отца, Сива и Св.

1) Библията гл. 2 ст. 4.

2) Таубе Християнство и организация международнаго мира. 1902.

3) Саромятниковъ № 200

ществено човѣшко съжителство, като признавалъ първичното състояние на това съжителство „война на всички противъ всички“ (bellum omnium contra omnes¹⁾).

Идеята на Хобса, поддържана отъ Спиноза и Лейбница, не е слизала отъ арената на философското обсъждане. Особено въ Англия непосредствената социална традиция води началото си отъ бѣлѣжитата формула на Хобса до формулата на Дарвина — struggle for life — и е разпространена върху всички жизнени процеси.

По такъв начинъ положението, че борбата между индивидитѣ не може да се установи ни една минута, а съ туй не може да бѣде окончателно унищожена — е една такава истина, която трѣбва постоянно да помнимъ. Хората, които прѣдполагатъ, че справедливото раздѣление на срдствата за прѣхрана ще доведе до подобно умиротворение човѣка-звѣрь, падатъ въ социалистична заблуда. Несъмнено, че човѣкъ отъ хищенъ звѣрь се е култивиралъ вслѣдствие на много причини (главно религията), както нашитѣ домашни животни. Но както послѣднитѣ се бунтуватъ противъ насъ и сж свършено безвредни само тогата, когато тѣ нѣматъ ни зѣби, ни нокти, тѣй и културниятъ човѣкъ е миролюбивъ само тогата, когато той е свършено неспособенъ за борба. Колкото повече се диференцира личността, колкото повече физически и психически се отдѣля отъ другитѣ културниятъ човѣкъ, толкова по-неизбѣжна става войната между личноститѣ. До такива заключения дохожда и Кидъ, когато възражава на социалъ — демократичната утопия, която се стреми къмъ „отстранение на личното съперничество и конкуренция, които съставляватъ главната пружина²⁾ на всѣки прогресъ отъ началото на мирозданието.“ За това и Хартманъ се провиква: „унищожете борбата — и на васъ ще погледне отвратителното лице на китаизма !

Вѣчниятъ миръ, споредъ Канта, е недостижимъ. Той е само пътеводна звѣзда на човѣчеството, Каквото прѣдставлява слънцето за пътника въ пустинята, каквото прѣдставлява луната за пътника въ гѣста гора, каквото прѣдставлява компасътъ за плавающия по безпрѣдѣлното море — такава прѣдставлява и вѣчниятъ миръ за човѣчеството въ неговото безгранично обществено развитие. Той ни показва пътя, както слънцето и луната, но той е недостижимъ така сжщо, както и тѣ. И може би, че ние психически не бихме могли да понесемъ високата температура на вѣчния миръ, както физически не бихме издържали температурата на слънцето и луната.

Но свършено друга ни се прѣдставлява проблемата за мира, когато говоримъ за борбата не въ формата на война между народитѣ, а въ форма на война между личноститѣ и груповитѣ интереси. Тукъ самата полярност³⁾ на естественитѣ сили се грижи щото вѣчниятъ миръ, въ социаленъ смисълъ на тая сдума, да си остане химера. Изобщо въ природата сжествува полярностъ — и особено въ онази нейна сфера, която ние

наричаме социално общение. Съединението на индивидитѣ, т. е. на общественитѣ клѣтки, въ голѣми специални агрегати става по-скоро по принципа на полярността, отъ колкото по принципа на сродството. Колкото повече се интегрироватъ господарствата, т. е. обединяватъ, толкова по силно се диференциратъ индивидумитѣ. Въ ордата на дивацитѣ се забѣлѣзва малко различие както въ физиономитѣ, тѣй и въ психиката на индивидитѣ. Културнитѣ народи се различаватъ както по външния видъ, тѣй и по психичния, вътрѣшния животъ. И този послѣдниятъ всѣки денъ все повече и повече се изтънчава и расте, така щото, безъ да се гледа на всички стремежи къмъ еднообразие и равенство въ правото, религията, морала — индивидътъ психично все повече и повече се отдѣля и става независимъ⁴⁾. Антагонизмътъ въ религиитѣ и нравитѣ, въ юридическитѣ и господарственитѣ понятия, въ политическия животъ и въ науката, въ економичнитѣ и обществени възгледи все повече и повече се изострюва. Въ това отношение личността прѣдставлява живъ контрастъ съ общественитѣ групи.

Социологично полярността се проявява въ туй, че групитѣ все повече и повече се стремятъ къмъ обединение, а индивидитѣ психически се огдѣлятъ по-далечъ и по-далечъ. Тази борба е неизкоренима. Тъмниятъ Ефески философъ казалъ за борбата: „едни тя (борбата — *πολεμος*) направила богове, други хора; едни направила раби, а други свободни“.

Различието на индивидитѣ по способностъ е фактъ безспоренъ. Колкото повече ние културно прогресираме, толкова повече въ нашата нервна система се развива пътятъ на асоциацията, колкото повече се увеличава прѣдаваната по наслѣдство потенциална енергия на мислителнитѣ функции, толкова повече е различието въ интелигентността на индивидитѣ.

Войната, споредъ Брюнетiera, е едно отъ могществениитѣ орждия на културата. Азъ не раздѣлямъ мнѣнието, казва той, че войната е *божествена*⁵⁾, но отъ друга страна не мисля, какво мирътъ е първото отъ благата. Това не мислятъ и великитѣ философи, макаръ тѣ да не сж биле нито жестоки, нито воинствени. Всичко се дължи на борбата. Нека защитницитѣ на мира лѣятъ патетически рѣчи: нито тѣхнитѣ елегии, нито тѣхнитѣ идилии ще измѣнятъ този порядъкъ, въ силата на който въ всички страни и у всички народи нацията се е образувала около националната армия и чрѣзъ нея. Ето защо азъ се не страхувамъ да нарека нашата армия „връзка на националното ни единство“. Въ сегашно врѣме може да се каже: армията е гаранция не само за безопасността на нацията, но и главното условие за материалното благосъстояние на държавата⁶⁾. Св. църква вѣчно ще повтаря ангелската пѣсень: „*Слава въ висинихъ Богу, и на земли миръ*“, но човѣчеството слуша своята пѣсень — пѣсенята на своитѣ инстинкти. Вѣченъ миръ ще настѣпи нѣкога, но не тукъ, на тая грѣшна земя, а на „новата земя и подъ новото небе“.

4) Специалный вопросъ 680 стр.

1) гл. „Социальный вопросъ“ отъ Штапна.
2) Още въ древнитѣ врѣмена Аристотель наричалъ колективнама смъртъ за всѣка индивидуална свобода. Ср. История философия отъ К. Фишеръ.

3) Лат. Polaris — полярнѣт. Свойство на магнитъ и на други тѣла да се обръщатъ къмъ полярнитѣ.

5) Вижда се Брюнетьеръ зачеква опрѣдѣленето на войната отъ Молтке. „Войната, казва Молтке, е свещена, тя е божествено установление; тя се явява единъ отъ свешенитѣ закони на свѣта; тя поддържа у хората всички велики, благородни чувства: честь, безкористие, добродѣтель, храбростъ, съ една дума, прѣвѣтствува имъ да поваднатъ въ грубъ материализмъ. . . .“

6) Ср. Богослов. вѣстникъ — за 1905 г.

За това умѣстно ще бѣде да свѣршимъ съ думитѣ на философа Лейбница: „всичкиятъ миръ е годенъ само за надписъ надъ вратата на гробищата, защото мъртвитѣ дѣйствително не се биятъ, а живитѣ иматъ друго настроение“.

Х. Върговъ.

Старокатоличеството и сжждснията за него въ руската богословска литература

(Продължение отъ брой 4.)

До сега ние изложихме, повъзможностъ кратко, сжщността на старокатолическото движение, причинитѣ за неговата поява и цѣльта, къмъ която то се стреми. Сега да видимъ, какъ сж се отнесли и отнасятъ къмъ старокатолическото движение прѣдставителитѣ на руската Богословска наука.

И тѣй, що прѣдставляватъ отъ себе си тѣй нареченитѣ старокатолици? Това сж бивши римокатолици — хора дълбоко просвѣтени, честни и твърди въ своитѣ убѣждения, хора, които, като разбрали всичката ужасна лъжа на Ватиканскитѣ декрети, не могли по съвѣсть да се примирятъ съ нея, което, за голѣмо удивление, така леко се е удало на тѣхнитѣ бивши епископи и на болшинството отъ западниятъ миръ. Това сж хора, които заявяватъ открито, че си оставатъ на католическа почва, които не искатъ да отиватъ по пътя на протестантството, но желаятъ просто да реформиратъ западната църква, т. е. да възсздадатъ послѣдната въ нейната първоначална чистота, като отстранятъ отъ нея всички тѣзи елементи, които сж нищо по вече отъ отстъпление и изопачаване на древното католичество. Ясно е послѣ това, че старокатоличеството не е могло да не възбуди голѣмъ интересъ и почти всеобщо съчувствие по всички православни страни на Изтокъ. Дѣлото на старокатолицитѣ е било почти общо църковно дѣло и тѣхнитѣ конгреси — почти общоцърковни събрания. Въ частности, въ Русия, на страната на старокатоличеството били не само мнозинството отъ свѣтскитѣ писатели, но и всичкитѣ напѣдничави прѣдставители на руската Богословска школа. Общиятъ тонъ, казва Прѣосвещенный Сергий, ректоръ на С. п. бургската Духовна Академия, е билъ за старокатолицитѣ и православното общество се е сериозно радвало на мъжеството на старокатолицитѣ и се е силно надѣвало на тѣхното възсѣдинение съ насъ.¹⁾ Но съ течение на врѣмето, когато православнитѣ се позапознали по отблизко съ старокатоличеството, съ неговото вѣроучение, богослужение и съ неговия възгледъ за начина на възсѣдинението на църквитѣ, — наредъ съ защитницитѣ на старокатолическата кауза се явило и ново-противно нему направление.

Тѣй че, въ настояще врѣме, въ Росия, както и въ останалитѣ православни страни, къдѣто се интересуватъ отъ старокатоличеството, съществуватъ двѣ течения, дълбоко различни между себе си, отъ които едно, по ду-

митѣ на одного отъ високопоставенитѣ иерарси въ Руската църква, можемъ да наречемъ прогресивно, въ най-добрия, благороденъ и християнския смисълъ на думата, а другото — по вече отъ консервативно, съ сѣнка на старообрядчески страхъ отъ всѣко ново и живо движение.²⁾

Къмъ първото направление принадлежатъ повечето отъ членовитѣ на комисията — учрѣдена още въ 1893 г. при Св. Синодъ за прѣдварително изясняване на тѣзи положения, които биха могли да бѣдатъ положени въ основата на прѣговоритѣ за възсѣдиняването на старокатолицитѣ съ православнитѣ, нѣкои професори — богослови и нѣкои отъ високопоставенитѣ иерарси на Руската църква.³⁾ Къмъ второто пъкъ направление принадлежатъ професоритѣ: А. В. Гусевъ, В. Керенски — отъ Казанската духовна Академия и Булгаковъ, отъ Киевската Духовна Академия; послѣ протоиереитѣ Доброправовъ, А. Мальцевъ и Е. К. Смирновъ. Послѣднитѣ двама се явяватъ крайни прѣдставители на това течение.

Прѣди излагането възгледитѣ на прѣдставителитѣ отъ едното и другото течения, считамъ за нужно да кажа, че, съ малки изключения, въ Руската богословска литература не сж се появявали възгледи враждебни на самата идея за съединение съ старокатолицитѣ; но за това пъкъ почти всички мнѣния по този въпросъ се разхождатъ относително условията и начина на самото съединение, както и относително неговата трудностъ.

Най-горѣщи поборници на идеята за съединението на старокатолицитѣ съ православната църква изъ рускитѣ богослови се явяватъ дълбокитѣ познавачи на това движение — генералъ А. А. Кирѣевъ, протопресвитеръ Янишевъ (дългогодишенъ ректоръ на С.-п-бургската духовна академия, а сега изповѣдникъ на руския императоръ) и въ послѣдно врѣме — професорътъ отъ киевския университетъ, докторътъ на богословието, протоиерей П. Свѣтловъ. Първиятъ е единъ отъ постояннитѣ посѣтители на старокатолическитѣ международни конгреси, а така сжшо се намира и въ постоянна прѣписка почти съ всичкитѣ видни прѣдставители на старокатоличеството. Бѣше врѣме, когато въ Русия бѣха съвършено прѣстанали да се интересуватъ отъ старокатоличеството, и само той и протопресвитеръ Янишевъ не сж го забравяли и при всѣки удобенъ случай сж напомнювали на своитѣ сънародници за това тѣй симпатично движение на западъ.

По мнѣнието на генералъ А. А. Кирѣевъ старокатоличеството, като е взело при съставянето на своето вѣроучение за критерий учението на древнията вселенска църква, засвидѣтелствувано отъ седметѣхъ вселенски събора и отъ отцитѣ на църквата до Иоанна Дамаскина включително, при което, за съгласуването на послѣднитѣ то е усвоило правилото на Викентия Лирински, е стѣпвало на древне християнска почва, а ео ipso и на православна.⁴⁾ Въ продължение на своето 35 годишно съществуване старокатоличеството, казва той, е произвело цѣла реформа, както въ своето вѣроучение, така и въ своето богослужение, като всѣкогашъ е оставало вѣрно на горѣказаниятъ принципъ. Дѣйствително, тази реформа отива полека, но за това пъкъ добръ, защото

2) Церковный вѣстникъ 1896 г.

3) Така напримѣръ, една прѣкрасна статия въ „Цер. Вѣст.“ за 1896 г. е написана, както бѣлѣжи редакцията, отъ единъ високопоставенъ иерархъ. За други такъвъ сжшо иерархъ свидѣтелствува А. А. Кирѣевъ въ „Труды Ксѣвской Дух. Академіи“ за 1893 г.

4) Християнское чтение 1893 г.

не е възможно да се зачеркне съ едно драсване на перото това, що е разваляно въ продължение на хиляда години¹⁾ Но, безъ да се гледа на тази бавностъ, то е успѣло да направи твърдѣ много. То е успѣло да отстрани отъ своето вѣроучение всичко това, що е могло да послужи сериозно прѣпятствие за съединението на църквитѣ. защото за такова прѣпятствие не може да послужи тѣхното нежелание свършено да се откажатъ отъ своя възгледъ за filioque и нежеланието имъ да приематъ термина „прѣсжествление“; тѣй като, казва Кирѣевъ, старокатолицитѣ не придаватъ никакво догматическо значение на filioque, което е и важно: тѣ виждатъ въ него само нѣкаква *условна частична истина*, като въ това се основаватъ на много отъ църковнитѣ отци, и ние нѣмаме никакво право да имъ запрѣщаваме да си иматъ по този въпросъ *особенно свое мнѣние*.²⁾ Съ такава сжщо убѣдителностъ старокатолицитѣ ни говорятъ, че тѣ безусловно приематъ и изповѣдватъ нашето догматическо учение: а Евхаристията, само че не желаятъ да приематъ по нѣкои свои важни съображения думата „прѣсжествление“. Но имаме ли ние право да ги заставяваме да приематъ този терминъ, безъ който нашата православна църква е живѣла цѣли 17 вѣка? Тѣй че, казано накратко, по генералъ Кирѣевъ „старокатоличеството, вѣрно разбрано, е сжщото наше православие“.³⁾

Досежно въпроса за възединението на старокатолицитѣ съ православнитѣ източни църкви, намъ не остава нищо друго, казва Кирѣевъ, освѣнъ да се убѣдимъ въ вѣрността на това, що тѣ твърдятъ, т. е. да констатираме факта на тѣхното православие.⁴⁾

Възгледътъ на протопресвитера Явиева за старокатоличеството прѣкрасно е изразенъ въ слѣдующитѣ негови редове, написани отъ почтения протопресвитеръ недавно, по поводъ отпечатването подъ негова редакция „нѣкои нови официални документи, необходими за съставяне правилно понятие за старокатолизма“. „Старокатоличеството, пише високопочтениятъ протопресвитеръ, като е възстанало противъ панското всевластие и непогрѣшимостъ и като се стреми да възстанови християнството въ неговата древня форма, чрезъ изучаването на Св. Писание, св. Прѣдание и св. отеческа литература, не може да не се признае за изповѣдание мною близко на православието. Тази близость се заключава не въ нѣкакви външани форми въ обрядитѣ, Богослужението и т. н., въ което Западъ всекогашъ се е отличавалъ отъ Изтокъ, а въ богооткровенитѣ истини — догматитѣ, които се строго отличаватъ отъ човѣшкитѣ разсждения за самитѣ тѣхъ и които опрѣдѣлятъ всичката сжщностъ на човѣшкото спасение въ Христа и всичката сжщностъ на християнската нравственостъ“.⁵⁾ А въ една отъ своитѣ отлични статии по старокатоличеството, напечатана още въ 1890 год., въ която излага своя възгледъ за послѣдното, той обстоятелствено доказва, какво че „старокатоличеството е усвоило това

сжщо основно начало на вѣроизповѣданието, отъ което отъ начало се е рѣксводила православната църква“. И разглеждайки тѣхното вѣроучение, той казва: „азъ се затруднявамъ да укажа, макаръ и нѣкое малко нѣщо, което сжщественно да отличава старокатолическото вѣроучение отъ православното; а за това азъ не мога да разбера, какво бърка на православнитѣ и католицитѣ искрено да съзнаятъ своето взаимно братство и това мое недоумѣние още повече расте, кога вникна въ смисъла на тѣхнитѣ обществени мотиви и пѣснопѣния, повечето древни, съставени на всевъзможни най разнообразни случаи на християнския частенъ и общественъ животъ и когато тука срѣщамъ рѣшително тѣзи сжщи непоколебими и високорадостни истини на вѣрата, надеждата и любовта, съ които така изобилствува православното богослужение“.

Горѣщъ защитникъ на старокатоличеството и на идеята за неговото съединение съ православнитѣ източни църкви, въ послѣднитѣ двѣ три години, се явява Киевскитѣ професоръ, докторъ на богословието, протоиерей П. Свѣтловъ. Въ своитѣ редъ статии, напечатани въ либералния духовенъ органъ на московската духовна академия „Богословскій Вѣстникъ“ за 1903—1905 години, той обстоятелствено доказва, какво старокатоличеството е истинско православие на западъ и че противъ съединението му съ православнитѣ църкви не сжществуватъ такива сжществени прѣпятствия, освѣнъ ако не считаме за такова нѣкои особености въ богослужбнитѣ обряди, одеждитѣ на духовенството, нѣкои частни богословски мнѣния и т. н., особености, които нѣматъ нищо общо съ сжщността на вѣрата, а за това и не могатъ да служатъ за прѣпятствие на нашето единение съ тѣхъ.

Къмъ поклонницитѣ на старокатоличеството трѣбва да причислимъ, по дълбоката му любовъ къмъ него, и прѣосвещенія Сергей, ректора на С.-п.-бургската духовна академия. Своятъ възгледъ за старокатоличеството той е изложилъ въ „Церковный Вѣстникъ“ за 1902 г., мѣсець октомврий. Констатирайки съ скърбъ печалния фактъ, че въ послѣдно врѣме по цѣлия православенъ Изтокъ е настъпила реакция къмъ старокатолическото дѣло, прѣосвѣщенный Сергей си задава слѣдующия въпросъ: „нима послѣ тазава усилена богословска работа, послѣ взаимно изучване и обмѣнъ на мнѣния, ще трѣбва да поставимъ кръстъ надъ цѣлото старокатолическо дѣло, ще трѣбва да се откажемъ отъ мисълта за възсѣдиняване съ тѣхъ и ще имъ прѣдоставимъ да си вървятъ по своя пѣть заедно съ англиканитѣ и протестантитѣ“? — „За щастие, отговаря той, такова заключение ще се обде прибързано и рано е още да скръщаме рѣцѣ. Напротивъ, сега именно и настъпва критическиятъ моментъ, когато въ особеностъ е необходимо нашето усърдие, щото старокатолическото дѣло да трѣгне правилно и се завърши съ тържеството на истината“⁶⁾.

(Слѣдва)

1) Богословскій вѣстникъ 1897 г.] 1903, 1904 год.

2) Богословскій вѣстникъ 1904 г.

3) Труды К. Духовной Академіи 1893 г. стр. 143.

4) Труды К. Куховной Академіи 1893 г. стр. 149.

5) Нѣкоторые новые официальные документы для сужденія о старокатоличествѣ. стр. 2.

6) Церковный Вѣстникъ 1902 г. № 43.

Белетристика и библиография.

Прѣкрасната Аза.

Отъ Н. С. Лѣсковъ.

Продължение отъ бр. 4.

Любовьта изкупва грѣховетѣ.

I Петр. IV 8.

*

Всеки намрази Аза — тя погина :

Тя отиваше често пѣтъ въ своето нѣкогашно лозе, сѣдаше подъ дървото, на което щѣше да се обѣси елениътъ, припомняше си неговата история и намираще, че друго-яче не би могла да постъпи : нека страда тя сама, за да бждатъ спасени Йо и нейнитѣ родители. Тая утѣха подкрѣпваше Аза да прѣнася твърдо своето унижение. Но другъ пѣтъ тя се отчайваше и пожелаваше да се хвърли въ Нилъ. Тогава тя се спираше на пѣсчеливия брѣгъ и размишляваше : та нима добритѣ хора трѣбва да потънатъ въ калъта ? Или бжди непричастенъ къмъ хорскитѣ скърби, или се удави. Трети изборъ — цапай изъ калъта ! Но тагава, защо сърдцето ни състрадава ? Или небето е жестоко ? Защо не слѣзе нѣкой оттамъ, за да поучи хората, какъ да подобрятъ своя животъ, та да нѣма нито клетници, нито горделиви, сяти и гладни хора ? О, ако слѣзе оттамъ нѣкой великъ учителъ, ако имаше такъвъ човѣкъ, какъ би плакѣла прѣдъ возѣтѣ му нещастната Аза !

*

Така размишлявайки, Аза вървѣше еднажъ тихо покрай нилския брѣгъ и не срѣщна никого. Тя не бѣ яла отъ два дни и бѣше гладна. Прѣдъ очитѣ ѝ прѣтъмняваше. Аза се надвѣси надъ рѣката, за да пие вода, но се отдрѣпна уплашена — тя видѣ срамното и позорното си лице. А нѣкога Аза бѣ плѣнителна, наричаха я „прѣкрасната Аза !“

— Ахъ, разумѣхъ какво значи всичко това ! Азъ не съмъ вече „прѣкрасната Аза“, а по грозна отъ сѣтния пресекъ. На моята врата тропа гладътъ. мжчителниятъ гладъ, но азъ не роптая. . . Азъ пращамъ послѣдната си молитва къмъ небето, което ми втълпи да обичамъ ближния повече отъ себе си и съ тая обичъ умирамъ.

Аза се хвърли къмъ рѣката, но внезапно нѣкой я хвана прѣзъ кръста ; та се обърна и видѣ единъ прѣстарѣлъ чужденецъ съ скромень изгледъ и бѣдно облѣкло.

*

Аза помисли, че той е нѣкой отъ чужденцитѣ, които търсятъ продажна любовь, за това му каза :

— Остави ме, нѣма да дойда съ тебе !

Чужденецътъ стоеше ѝ, като ѝ погледна любезно, проговори :

— Не мисли, сестро, че азъ дойдохъ при тебе съ зла умисль. Мене се стори, че ти се боришъ съ себе си.

— Да ! Азъ искамъ да се отърва отъ калъта и стѣпя на гореща жарава, но трѣбватъ ми сили.

— Ти си много слаба.

— Отъ два дни не съмъ яла.

— Тогава, ѝ яжъ — азъ имамъ малко хлѣбъ и печена риба.

Чужденецътъ свали отъ рамото си скъсана торба и подаде на Аза хлѣбъ, риба и бѣклица съ вино, размѣсено въ вода.

Аза ядѣше, като прѣгльщаше залцитѣ си съ глѣтки вино и когато уталожи глада си, поглѣдна чужденеца и му рече :

— Не е на добро, гдѣто взядохъ твоя хлѣбъ : ти си пѣтникъ и нѣма съ какво да се нахранишъ.

— Не грижи се, мила сестро, азъ ще потърпя и повѣрвай ми, че да търпишъ е по приятно, нежели да гледашъ хора, които се нуждаятъ.

Аза трепна.

— Чужденецо ! — каза тя — ти ме нахрани и ми приказвашъ добри нѣща. . . но кажи ми, защо ме нарече два пѣти твоя сестра ? Негли не разбирашъ коя съмъ азъ ?

— Ти си такова божие създание, каквото съмъ и азъ — ти си моя сестра. Малко ме интересува, че людската жестокость и човѣшката неволя сж те направили такава.

Аза го погледа вторачено, а въ погледа ѝ заблѣщѣ прѣжниятъ пламъкъ :

— Ти ме горишъ съ твоитѣ думи. Да не си пратеникъ на боговетѣ ?

— Азъ съмъ простъ човѣкъ, като тебе, но ние всички сме пратени отъ Бога да се обичаме и си помагаме единъ другиму.

— Но, като си простъ човѣкъ, кой те е научилъ да приказвашъ така ?

— Нека присѣднемъ тука и азъ ще ти разправа кой ме е научилъ.

*

Нещастната Аза се смути.

— Какъ ? Та ти искашъ да сѣдишъ редомъ съ мене ? Ще те видятъ почтенитѣ хора, че сѣдишъ заедно съ блудница и какъ ще се оправдавашъ !

— Ще имъ кажа, че онзи, който е по-почтенъ отъ всички люде, не се гнѣсѣше, отъ такива, името на които споменувашъ.

— Ами кой е билъ Той ? Азъ го не зная. . . Ти ми приказвашъ за него, а твоитѣ думи вливатъ новъ животъ въ сърдцето ми. Навѣрно Той е твоя приятель ?

— Да, Той е моятъ учителъ.

— Аза заплака.

— Колко си щастливъ, колко си щастливъ, чужденецо ! Кадѣ е той, камъ тоя небесенъ пратеникъ ?

— Той е съ насъ.

— Съ насъ, съ мене ? . . . Не дѣй се смѣ надъ бѣдната Аза. Тя е нещастна. . . Кажи ми, кадѣ е той и азъ ще го намѣря. . . Ще го моля наколѣнитѣ ѝ, може би, той ще ми подари новъ животъ.

Чужденецътъ се нажали.

— Утѣши се, сестро, ти ще сдобиешъ новъ животъ. Само разкъсай връзкитѣ съ стария си животъ, сломи веригитѣ на миналото си.

— Слушай, да ти разправа, каква съмъ азъ ! — обади се живо Аза и му разказа своето падане и на свършване добави :

— Казватъ, че трѣбовало да постъпя друго-яче, но азъ не можехъ : сърдцето ми наддѣлѣ надъ разсѣдка.

— Онзи, който хваща ралото ѝ и търси мѣсто за спане, той не е орачъ. Не съжалявай, че си постъпила така.

Аза погледна надолъ и промълви:

— Азъ не съжалявамъ за миналото, но тежатъ ми изпитнитѣ, които изтърпѣхъ напаконъ.

— Напаконъ, слѣдъ като ти извърши свето дѣло, като забрави себе си заради другитѣ. . . Забрави тия спомени. Когато жаравата пърли позѣтъ, тѣ цапватъ въ студената калъ, но. . . любовта изкупува грѣховетѣ. Погледни ме! Приеми моя християнски поздравъ и помни, че онзи, къмъ когото се стреми твоята душа, е написалъ съ прѣста си твоя грѣхъ на пѣсъка, когото вѣтрѣтъ ще развѣе.

Аза го погледна и плачеше, а християнинътъ неволно коленичи прѣдъ нея и думаше:

— Жива е, жива е!

*

Новъ животъ изпълни душата на Аза. Християнинътъ ѝ откри навксо Христовото учение, похвали я, но тя искаше да узнае бездруго, да ли има хора, които живѣятъ споредъ това учение и се обичатъ единъ други, като не знаятъ нито осъждане, нито зла омисль, нито пъкъ нищета.

Имаше ги, сестро.

Но защо не сж всички такива?

Защото това става мжчно.

— Каква е мжчнотията?

— Ето какъ живѣеха тия хора, сестро. Християнинътъ ѝ прочете на устѣ единъ цитатъ отъ дѣянията: „мнозина, които повѣрваха въ неговото спасително учение, имаха едно сърдце и една душа. Никой отъ тѣхъ не казваше, че това е мое — всичко имъ бѣше общо. Тѣ сподѣляха всичко споредъ нуждата на всѣкиго и ка-тадневно се събираха на едно мѣсто, гдѣто ядѣха заедно, съ радушни сърдца.“

— Колко е хубаво това?!

— Но колко се мжчно постига!

„И така, Иосая, който се наричаше отъ апостолитѣ Варнава, т. е. синъ на утѣшението, и бѣ левитъ родомъ отъ Епиъръ, продаде имота си и донесе паритѣ на апостолитѣ.“

Слѣдъ много мрачни дни, по лицето на Аза заигра усмивка: Варнава принесе имането си и го нарѣкоха синъ на утѣшението.

Аза изправи глава и каза:

— Това не е мжчно.

— Иди тамъ, кждѣто ще те насоча и разправи на ония хора всичко, каквото ми разказва.

Чужденецътъ ѝ посочи мѣстото, кждѣто се събираха християнитѣ въ Александрия и кой е тѣхниятъ епископъ.

Аза стана и, безъ да се бави, трѣгна къмъ това мѣсто.

Когато Аза отиде тамъ, единъ клирикъ я позна и рече:

— Азъ те познавамъ, чини ми се, че ти си оная блудница, която се скиташе често покрай нилския брѣгъ.

— Да, азъ съмъ, но не желая да се връщамъ тамъ, кждѣто си ме виждалъ, а искамъ да стана християнка.

— Твоето желание е добро, но ти трѣбва да се очистишъ съ постъ и покаяние.

— Готова съмъ да извърша това.

Тогава ѝ обадиха, какъ да се покае. Тя прѣкара дълго врѣме въ постъ и, както биде съвсѣмъ умаломощена, отиде при християнитѣ и ги помоли да я покрѣстятъ.

Клирицитѣ ѝ казаха:

— Ти трѣбва да се покаешъ прѣдъ всички ни.

— Да, азъ дойдохъ да кажа прѣдъ всички, какъвъ е моятъ животъ, защото съмъ немощна и скоро ще умра. Моля ви се, кажете на епископа, че моля да ме приеме по-скоро въ братството.

Клирицитѣ съобщиха на епископа, който назначи катехизаторъ на Аза. Последниятъ трѣбваше да ѝ изтълкува символитѣ и догмитѣ на вѣрата и, слѣдъ като се увѣри въ познанията ѝ, да я покрѣстятъ.

Аза не дочака това. Тя желаше да стане по-скоро християнка; тя плачеше и се молеше, но „всички я забравяха.“

Тогава стана чудо: когато бѣдната египтенка лежеше болна въ порутения бордей, при нея влѣзоха двама свѣтли мъже и я облѣкоха въ бѣли „крѣщелни“ дрѣхи. Въ тѣхъ остана тлѣното тѣло на Аза, а душата ѝ отлѣтъ въ прибѣжището на живитѣ.

*

Смъртта на Аза въ крѣщелнитѣ дрехи озадачи клирицитѣ: тѣ се чудѣха, какъ да я погребятъ, но неочаквано дойде при тѣхъ онзи чужденецъ, който срѣщна Аза на нилския брѣгъ. Той бѣше философъ и асирийски пресвитеръ, приятелъ на Исакъ сириецъ.

Чужденецътъ се наведе надъ Аза, зачете молитви и, доклѣ се молеше, тѣлото ѝ зариха въ земята. И дълго врѣме слѣдъ това сириецътъ стоеше на колѣнѣ и гледаше въ далечнината.

Попитаха го:

— Навѣрно ти виждашъ нѣщо?

Виждамъ . . . небесата се откриватъ и въ тѣхъ влиза нѣкой.

— Блудницата?

— Съвсѣмъ не! Въ закопахте блудницата въ земята. Азъ виждамъ, че влиза въ небесата *дъщерята на утѣшението*.

Полянецъ.

ЦЪРКОВНА И ОБЩЕСТВЕНА ЛѢТОПИСЬ.

I. Вътрѣшенъ отдѣлъ.

Бракътъ отъ християнско гледище. На 2 того, Срѣтение Господне, въ салона на бесплатнитѣ ученически трапезарии г-нъ *Д-ръ Стеф. Цанковъ* е казалъ сказка по горѣозаглавената тема. Сказчикътъ, слѣдъ като описа голѣмото значение на брака за човѣшкия развой, и слѣдъ като изложилъ всичкитѣ исторически негови форми, пакъ по историченъ пжтъ е указалъ, какво първоначалната форма на брака е моногамната. Послѣ това, отъ християнско гледище, той е разгледалъ двѣтѣ главни страни на брака: духовно-нравствената и физиологическата, като е разяснилъ, че първата е най-важната и съществена негова страна а втората — не е „падение“ или „грѣхъ“, до колкото, обаче, тя е справедлива „данъ“ на тѣлото, но не и угождение на плътта. Направено е било въ свръзка съ това и нужното разяснение за християнското разбиране на дѣвствеността (монашеството). Слѣдъ като сж били описани още взаимнитѣ отношения на двѣтѣ брачни половини, слѣдъ като е била описана третата важна страна на брака: дѣтерождението, разкрито е било и учението на св. ни църква за *тайнството* бракъ, само чрѣзъ което се получава необходимата за истински браченъ животъ под-

кръпителна и ръководяща Божествена благодать. Цѣлять салонъ, галерията, прѣдверието и даже сцената точно въ опрѣдѣленото врѣме сж били тѣй прѣпълнени съ слушатели, че голѣмо мнозинство е било принудено да се връща. Сказчикътъ е билъ изслушанъ съ напрѣгнато внимание отъ събралото се видно и интеллигентно софийско общество. Новъ утѣшителенъ знакъ: до колко благоприятни сж условията въ сѣяне християнски сѣмена между нашето интеллигентно общество!

Ръкоположение. Канцеларията на св. Сливенска Митрополия съобщава въ редакцията на „Църковенъ Вѣстникъ“ за обнародване слѣдующето съобщение. Негово Високопрѣосвященство Св. Сливенский Митрополитъ Г. г. Гервасий на 15 того въ врѣме извършкане Св. Божественна литургия при катедралния храмъ „св. В. М. Димитрий“, съ разрѣшеніето и благословеніето на св. Синодъ произведе въ Архимандритски чинъ Негово Всепрѣподобие Иеромонаха Иларионъ — протосингелъ при св. Сливенска Митрополия.

II. Външенъ отдѣлъ.

Посланието на Цариградската Патриаршия до Св. Руски Синодъ. Туй послание носи дата 12 май 1904 г., но ние го срѣщаме едвамъ сега въ „Церковныя Вѣдомости“ бр. 1, 1906 г.

По своето съдържание туй послание на Цариградския патриархъ Иоакима до св. Синодъ е много важно, защото, едно че възбужда въколко много важни церковно-католически въпроси, а друго, че се докоснало, макаръ и прикрито, до нашия народъ и нашата църква.

Първиятъ въпросъ, който изтъква Цариградската църква и върху който изказва своитѣ мисли, е въпросътъ за старокатолицитѣ на Западъ и за послѣдователитѣ на Англиканската Църква, които иматъ силно желание, проявявано отъ нѣколко години насамъ да бждатъ възсѣдинени съ Източната Православна Църква.

Макаръ че мнѣніята на богословитѣ — казва се въ посланието — върху различието въ учението на старокатолицитѣ отъ учението на апостолската католическа православна църква се не срѣщатъ и разминаватъ — все пакъ не би било погрѣшно, ако кажемъ, че поне сега, между западнитѣ християни, тѣ — старокатолицитѣ най-много се приближаватъ до православната църква. Поради това, трѣбва съ всички сили да имъ помагаме въ прѣкраснитѣ тѣхни и боголюбивни стремления, та, като се не отклоняватъ нито въ лѣво, нито въ дѣсно, да излѣзнатъ на правия пѣтъ, който води право къмъ Православната църква. А, да не паднемъ подъ обвинение въ безразлично отношение къмъ братята, ищущи правилно и богопрѣдано и въздѣлѣюща църковно общение съ насъ и съединение, а така сжщо да не се покажемъ като че пострѣживаме съ тѣхъ несправедливо, като сждимъ за тѣхъ само по слухове и приказки, а не на основание на истинскитѣ и засвидѣтелствувани тѣхни изповѣдания, — било би цѣлѣсъобразно да ги попитаме за тѣхното упование, или да поискаме отъ тѣхъ едно ясно, точно и авторитетно изложение на тѣхната вѣра, издадено и подписано съборно отъ тѣхнитѣ епископи и пастири, та по такъвъ начинъ да има възможность да се съизслѣдва и обясни и взаимно уразумѣемъ, и при, помощта на Бога, да се изпълни общото желание“.

За послѣдователитѣ на Англиканската Църква се казва: „Достойни за не по-малко съчувствие и отзивчивость ние признаваме и ония послѣдователи на англиканската църква, които се склоняватъ къмъ православната църква и при всѣки случай прѣдставляватъ не малко бѣлѣзи на своето братско разположение къмъ насъ. Разбирасе отъ само себе тоже, че сжщото съчувствие и съдѣйствие

васлужаватъ и тия бѣлѣзи намъ християни по наредбата, обичайтѣ, въ общово учение, въ църковното управление и богослужението.

Относително въпроса за новия календаръ, посланието казва: „Оносително пътъ приетия въ насъ календаръ, нашето мнѣние е таково. Отъ вѣкове установената и утвърдена чрѣвъ непрѣкъснатото употрѣбление въ Църквата Пасхалия, споредъ която се празнува свѣтоносното възкресение на Господа, въ първия недѣленъ или въ слѣдующия слѣдъ него недѣленъ день послѣ пълнолунието, което слѣдва слѣдъ пролѣтното равноденствие — трѣбва да бжде свято почитана и ненарушима, така щото въ отношение къмъ нея не е позволително да се прави нововъведение. А пъкъ като навимъ юлианския календаръ, то и нашитѣ светци сж неизмѣнни; да се изключатъ 13 дни за да може нашиятъ мѣсецословъ да съвпадне съ другия календаръ е бесполезно и безцѣлно, понеже, отъ една страна изпускането на толкова дни не се оправдава съ никакви основания, ни църковни, ни научни, а пъкъ отъ друга — съвпадението на мѣсецословитѣ, което би се получило отъ това, — би било врѣменно, т. е. до 2100 години, когато отново ще изникне равнища на единъ день. Но и да се произведе реформа въ юлианския календаръ, като именно научно неточенъ и да се доведе по такъвъ начинъ срѣдната гражданска година въ по-голѣмо съгласие съ тропическата, за сега ние считаме за прѣждеврѣменно и излишно. Защото ние отъ църковна гледна точка нѣмаме нужда въ промѣняване на календаря, и науката, както увѣрждаватъ свѣдущитѣ люде, не се е изказала още рѣшително върху тая точность, въ която се изчислява тропическата година“.

Посланието се докосва и до други общи въпроси съ такива думи: „Считаме тоже за благоврѣменно тукъ да напомниме на досточтимитѣ въ Христа братия, че помѣстнитѣ на святаешата Божия църква, слѣдватъ съ нееднакво мнѣние и практика въ отношение къмъ нѣкои прѣдмети и то немаловажни, напримѣръ, въ въпроса за кръщеніето и свещенството на отдѣлившитѣ се отъ православната църква. Ва такива поне въпроси, явява се желателно, дори и необходимо да бждатъ установени еднакви мисли и обща практика по духа и правилата на Вселенската Църква. Тия и подобни тѣмъ въпроси, може да бждатъ разяснени и чрѣвъ посрѣдство на братски писма, но изслѣдването би било много по-основателно и по-надеждно, ако, както това и прѣдполагатъ нѣкои во Христѣ братия, бжде прието — щото на всѣки три години да се събиратъ отъ името на свѣтитѣ Божии църкви богословитѣ, и слѣдъ надлѣжаще обсъждане да съобщаватъ своитѣ мисли, чрѣвъ първенствующия цариградски архиепископъ за разрѣшение и на другитѣ църкви“.

Обявление.

Обявявамъ, че разпродавамъ окончателно книгата „Тълкувание на 4-тѣ св. Апостолъ Павлови послания“ отъ Блаженнаго Теофилакта, издадена отъ мене прѣвъ 1889 — 1895 год.

Книгата е отпечатана на 124 печатни коли въ петъ части и понеже ми сж останали малко екземпляри, които желая да разпространя, то предидната ѝ цѣна 16 лева за петѣхъ части намалявамъ на 8 лева (съ пощата 9 лева).

Това като обявявамъ, поканвамъ Г. г. църковнитѣ настоятелства, благоговѣйнитѣ Священници и благочестиви Християне, които желаятъ да си я набавятъ.

Свищовъ.

Съ почитание:

Свещ. Андрей П. Савовъ